

Vrijedno slovakističko djelo

(Maria Kursar – Dubravka Sesar: *Slovačko-hrvatski i hrvatsko-slovački praktični rječnik s gramatikom*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.)

U studenom 2005. godine na zagrebačkom je sajmu knjiga Interliber predstavljen *Slovačko-hrvatski i hrvatsko-slovački praktični rječnik s gramatikom* autorica Marije Kursar i Dubravke Sesar. Time je ispunjena velika praznina u izučavanju slovačkoga jezika u Hrvatskoj koje u okviru studija slovačkoga jezika i književnosti na zagrebačkom Filozofskom fakultetu upravo zaokružuje prvo desetljeće svoga postojanja.

Potreba za takvim rječnikom bila je više nego velika. Njegovu je funkciju neko vrijeme preuzimao *Srbochorvatsko-slovenský a slovensko-srbochorvatský slovník* Emila Horáka (Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava, 1991.), koji je leksikografski vrlo solidan, ali danas u velikoj mjeri neprikladan i, na kraju krajeva, potpuno nedostupan. Nakon njega slijedio je *Hrvatsko-slovački rječnik* Ferdinanda Takáča (Školska knjiga, Zagreb, 1999.), koji zbog filološke nestručnosti autora i površnoga pristupa priređivača (primjerice, čak ni palatalizirani slovački suglasnici nisu ispravno označeni) nije u

potpunosti ispunio očekivanja. Stoga je novi rječnik utoliko više dobrodošao jer izlazi iz pera prof. dr. sc. Dubravke Sesar, prekaljene stručnjakinje iz najrazličitijih područja slavenske filologije, te magistricice Marije Kursar, dugogodišnje lektorice slovačkoga jezika, izravno upoznate s problemima vezanim uz učenje slovačkoga jezika i trenutačno naše najveće stručnjakinje za slovačko-hrvatsko prevođenje.

Rječnik ispunjava najosjetljivije razdoblje učenja jezika između samih početaka i onoga stupnja poznavanja jezika na kojem je student sposoban koristiti se jednojezičnim rječnikom. Stoga će prije svega pomoći našim studentima slovakistike koji su nedostatak priručnika ovoga tipa najviše osjećali. Konačno, u predgovoru se navodi da je rječnik namijenjen ponajprije njima.

Po veličini rječnik pripada srednjim rječnicima. Obujam i dvosmjernost daju mu karakter priručnoga rječnika, kako je navedeno i u naslovu. Slovačko-hrvatski dio obrađuje 14 000 natuknica, a hrvatsko-slovački dio 11 000 natuknica, što je i više nego dovoljno ne samo za početni nego i za srednji stupanj usvojenosti jezika. Autorice su se našle pred teškom zadaćom da na razmjerno malom prostoru pokriju suvremeni leksik iz svih područja ljudske djelatnosti, uzimajući u obzir učestalost i sinonimijsku potkrijepljenost. Već

i površni pregled rječnika pokazuje da su u tome uspjele tako da rječnik daje vrlo vjernu sliku leksičkoga blaga suvremenoga slovačkoga književnog jezika, ne zanemarujući pragmatolingvistički i u govornoj komunikaciji toliko važan i nezaobilazan osnovni supstandardni leksički sloj. To se najbolje ogleda na primjeru bohemizma *krabica* ‘kutija’ koji je u slovačkim leksikografskim priručnicima redovito vrednovan kao supstandardna riječ, ali je u praksi gotovo potpuno istisnuo izvornu slovačku riječ *škatuľa*. Isto je tako u hrvatskoj natuknici *pomfrit* uz književni oblik *hranolčėky* naveden i u stvarnosti puno češći oblik *hranolky*, također preuzet iz češkoga. Izostavljanje takvih riječi, makar u najboljim namjerama, korisnicima bi nanijelo veliku komunikacijsku štetu, te je njihovo uvrštavanje u ovaj rječnik odraz realne slike suvremenoga slovačkog jezika.

Kod rječnika ovakvoga tipa uvijek se mogu postaviti pitanja u vezi s izborom riječi – zašto je pojedina riječ izostavljena, a druga je u njemu našla mjesto i sl. Međutim, treba poći od naizgled proturječne, ali u praksi toliko puta potvrđene činjenice da je teže napisati rječnik srednjega opsega nego opširan eksplikativni rječnik, te time zasluga autorica još više dobiva na veličini. Činjenica da su neke riječi navedene u jednom dijelu rječnika, ali ne i u drugom, potpuno je razumljiva jer je namjena rječnika iziskivala oskudniji hrvatsko-slovač-

ki dio, usto je ograničen i unaprijed zadan opseg rječnika autoricama nalagao ekonomično korištenje prostora. Izostavljanje natuknica ponekad je motivirano tzv. civilizacijskim rječnikom, u čemu su autorice demonstrirale visok stupanj intuicije. Na primjer, u slovačko-hrvatskom dijelu ne objašnjava se riječ *kalmar* iako se u hrvatsko-slovačkom dijelu navodi natuknica *lignja*. Budući da je lignja sastavni dio hrvatske kuhinje te čest specijalitet na hrvatskim stolovima, puno je vjerojatnije da će se slovački korisnik pri čitanju hrvatskoga jelovnika zapitati što je to *lignja*, ali ne i Hrvat čitajući slovački jelovnik. On bi se pak mogao zapitati što je to *bryndza*, karakterističan slovački ovčji sir, koja je navedena u slovačko-hrvatskom dijelu i za koju zapravo ne postoji hrvatski ekvivalent.

Ipak ne bi bilo loše da su u rječniku našle mjesta i neke razmjerno nove, ali u svakodnevnom životu vrlo učestale riječi. Naime, prilično je začudno da se nigdje ne spominje općeprošireni govorni oblik *mobil* ‘mobilni telefon’ iako se pod slovačkom natuknicom *telefón* navodi višečlani leksem *mobilný telefón*. Budući da je riječ o nezaobilaznom rekvizitu pripadnikā mlade generacije (od koje se ne odvajaju čak ni na sveučilišnim predavanjima), govornici hrvatskoga u slovačkom bi mogli upotrijebiti našu kovanicu *mobitel* za koju bi se mnogi od njih zakleli da se radi o

internacionalizmu iako je zapravo riječ o poopćenu nazivu proizvoda (*Mobitel* je izvorno naziv prve mobilne telefonske mreže).

Budući da je slovački izrazito bogat frazemima koji nesumnjivo imaju veću učestalost nego u hrvatskom jeziku, nezaobilazan dio slovačkoga leksika čine i frazemi koji su uspjeli ući u ograničen korpus rječnika. Dovoljno je pogledati slovačku natuknicu *čert* ‘vrag’, koja je česta frazeološka sastavnica u slovačkom, uz koju su navedena tri učestala frazema. Korisniku će od velike pomoći biti i uputnice na natuknice u kojima je naveden frazem, na primjer u natuknicama *babí, čierny, dol, dostat’, hluchý, chumelit’ sa, liať, očítý, slych, strelit’, trieť* i mnogim drugim.

Praktičnoj vrijednosti rječnika iznimno pridonose i uputnice na višestruke lekseme, pogotovo u slučajevima kod kojih postoji realna opasnost od kalkiranja. Kao primjer možemo navesti slovačku natuknicu *psi* ‘pseći, pasji’ uz koju je navedena uputnica na natuknicu *búda* ‘niska drvena kućica’, ne bi li se korisnik uputio na ispravnu svezu *psia búda* ‘pseća kućica’ (prije nego ‘pasja kućica’, kako stoji u rječniku), umjesto potencijalnoga *psi domček, kako bi glasio doslovni prijevod hrvatskoga leksema.

U prikazu ćemo se detaljnije pozabaviti gramatičkom stranom rječnika koja obično ne uživa veliku pozornost recenzenata leksikografskih dje-

la. Gramatičke informacije o riječima, makar i minimalne, sastavni su i nezaobilazan dio svakoga leksikografskog priručnika. Pored standardnih gramatičkih informacija o pojedinoj riječi, sadržanima u natuknicama, ovaj rječnik donosi i “Kratki pregled gramatike slovačkoga jezika” na 40 stranica (271.–310.) između slovačko-hrvatskoga i hrvatsko-slovačkoga dijela.

U natuknicama se uz svaku riječ navodi vrsta riječi, kod imenica se navodi oblik genitiva jednine (ili genitiva množine kod *plurale tantum*) te gramatički rod, a kod glagola oblik trećega lica jednine prezenta te vid. Navođenje genitiva jednine kod imenica neizostavan je dio gramatičke informacije pomoću koje će korisnik imenicu pridružiti ispravnomu deklinacijskom obrascu. Ipak, ni poznavanje deklinacijskoga obrasca ponekad nije dovoljno za razmjerno nepredvidljive gramatičke oblike poput genitiva množine jednoga dijela imenica ženskoga i srednjega roda, te nominativa množine imenica živoga muškog roda koje završavaju na suglasnik. Međutim, tih oblika nema tako da korisniku jedino preostaje pogledati u gramatički pregled gdje se na primjer za oblik genitiva množine između ostaloga kaže: “Ako osnova završava suglasničkom skupinom, među suglasnike se umeće samoglasnik ili dvoglas: *matka – matiek, sestra – sestier/ sestár, bájka – bájok*” (str. 280.), odnosno “Ako osnova završava sugla-

sničkom skupinom, među suglasnike se umeće samoglasnik ili dvoglas: *mydlo – mydiel, jedlo – jedál*” (str. 282.). No, kako će korisnik znati kada se umeće koji samoglasnik? Može li na temelju tih pet šturih primjera konstruirati pravilni oblik genitiva množine riječi *túžba* ‘čežnja, težnja’ (*túžob*), *výchra* ‘pobjeda’ (*výher / výhier*), *vojna* ‘rat’ (*vojen*), *plachta* ‘plahta; jedro’ (*plachiet / plachát*), *hovädo* ‘govedo’ (*hoviad*) ili *schodisko* ‘stube’ (*schodisk*)? Slično je i kod deklinacijskoga obrasca *ulica* kod kojega ne postoje čvrsta pravila raspodjele konkurentskih nastavaka $-\emptyset / -i$ u genitivu množine, na primjer *kolegyňa* ‘kolegica’ – *kolegýň*, ali *lyža* ‘skija’ – *lyží*. Potreba za posebnim navođenjem genitiva množine najočitija je kod jednosložnih riječi jer se postavlja pitanje hoće li neiskusni korisnik uspjeti povezati oblike *tiem, hier, skiel, dien*, na koje može naići u tekstu, s ishodišnim oblicima *tma, hra, sklo, dno*.

Što se tiče gramatičkih informacija uz glagolske natuknice, odmah upada u oči da pri sastavljanju rječnika nije ispoštovana slovačka leksikografska i gramatička regula po kojoj se glagoli navode u infinitivu, trećem licu jednine i trećem licu množine. Jedino na temelju svih triju podataka korisnik može glagol svrstati u ispravan konjugacijski obrazac. Da se ne radi o pukom lingvističkom hiru, vidi se na primjeru glagolā 2. (*rozumiet’ – rozumie – rozumejú – rozumel*)

i 5. konjugacijskog obrasca (*triet’ – trie – trú – trel*), koji se razlikuju jedino u 3. licu množine, ako ne računamo infinitivne oblike. Samo na temelju navedenoga oblika 3. lica jednine prezenta *-ie* korisnik ne može glagole *červeniet’, ochoriet’, vyhoviet’, zniel’* s jedne, te *pozriet’, umriet’, vriet’, vystriet’* s druge strane pridružiti konjugacijskim obrascima kojima pripadaju (*rozumiet’* odnosno *triet’*). Zapravo se nameće općenito pitanje hoće li se korisnik snaći u šumi konjugacijskih obrazaca u gramatičkome pregledu te konkretan glagol uspjeti povezati s konjugacijskim obrascem kojemu pripada. To dolazi do izražaja ne samo kod kritičnog 2. i 5. konjugacijskog obrasca, nego i kod površinski sličnog 4. (*minút’ – minie – minú*) i 9. (*padnúť – padne – padnú*) konjugacijskog obrazaca u koje se glagoli razvrstavaju prema tome imaju li ispred niza *-nú-* samoglasnik ili suglasnik, te sukladno tomu različito tvore glagolski pridjev radni (*minul* prema *padol*). Nadalje, teško je vjerovati da će korisnik tvorbeno osamljen glagol *vziat’ – vezme* uspjeti povezati s pripadajućim konjugacijskim obrascem (*žat’ – žne*), te sukladno tomu stvoriti ispravan glagolski pridjev (*vzal*), a isti se problem pojavljuje kod razmjerno nepravilnoga glagola *mliet’ – meliem (mlel)*. Naravno da se za sve ove informacije u rječniku ovakvoga tipa, pa i u većem, ne bi našlo dovoljno mjesta, ali taj se problem mogao lako riješiti pridaćanjem indeksa uz glagolske natu-

knice, koji bi upućivao na konjugacijski obrazac u gramatičkome pregledu, a u konačnici gotovo uopće ne bi povećao opseg rječnika. Konceptija primijenjena u rječniku previše se oslanja na jezičnu intuiciju korisnika koja je zbog loše izobrazbe materinskoga jezika često vrlo oskudna, ako ne i porazna, no taj je problem prisutan kod mnogih suvremenih priručnika.

Detaljnija analiza glagolskih oblika otkriva i to da oblici trećega lica jednine prezenta ponekad nisu navedeni dosljedno. Na primjer, uz *vriet'* je navedeno samo *-ie*, a uza *smiet'* pun oblik *smie*. Uza *zamknút'* je navedeno *-ne*, a uza *zrieknut'* *sa* prošireno *-kne sa*. Najveće nedosljednosti mogu se zamijetiti kod glagolā 10. konjugacijskog obrasca (*bit' – bje – bijú – bil*). Kod glagola s alternacijom korijena, koji pripadaju tomu obrascu, navode se puni oblici prezenta: *diat' sa – deje sa, hriat' (sa) – hreje (sa), chviet' sa – chveje sa, kliat' – kl'aje, liat' – leje, priat' (si) – praje (si), siat' – seje, smiat' sa – smeje sa*. Kod višesložnih i prefigiranih osnova navodi se skraćeni oblik (kod glagola *dospiet'* i *prispiet'* navodi se *-speje*, a kod *okriat'* se navodi *-reje*), uz pomoć kojeg će korisnik lako konstruirati pravilne oblike prezenta. To se pak ne može reći za glagol *zriet'* 'zreti' kod kojeg je navedeno samo *-eje*, na temelju čega korisnik možda neće moći konstruirati pravilan prezent *zreje*, tim više što postoji homonimni glagol inoga ko-

njugacijskog obrasca (doduše poetski) *zriet' – zrie* 'vidjeti, gledati' (u rječniku je naveden glagol *pozriet' – pozrie*). Kod glagola kojima korijen ne alternira oblici prezenta navode se nedosljedno. Dok se kod glagola *hnit', kryt', obut' (sa), ryt', vit', vyzut' (sa), žit'* navodi samo nastavak *-je*, kod glagola *bit', kut', pit', šit', vyt', žut'* navodi se pun oblik 3. lica jednine prezenta (*bije, kuje, pije, šije, vyje, žuje*), pri čemu nisu jasni kriteriji na temelju kojih je za jedne glagole dovoljno navesti nastavak, a za druge cijeli oblik prezenta. Štoviše, samo kod glagola *plut'* navedeno je *-uje*, što se ne može objasniti ni naročitim korijenskim samoglasnikom (usp. *obut', -je*, ali *žut', žuje*) ni izbjegavanjem kalkiranja (hrvatski je isto *pljujem* uz infinitiv *pljuvati*) koje više prijeti kod glagola *žit'* (*žijem* za razliku od hrvatskog *živim* uz infinitiv *živjeti*).

Budući da je rječnik implicitno namijenjen i slovačkim studentima hrvatskoga jezika, ne bi bilo loše da su u hrvatsko-slovačkom dijelu akcentirane hrvatske natuknice. To bi doduše prilično povećalo hrvatsko-slovačku stranu jer kod riječi s pokretnim naglaskom nije dovoljno označiti naglasak natuknice nego navesti i oblike s pomaknutim naglaskom. S druge strane, nemamo se pravo čuditi kada slovački studenti pri izgovoru hrvatskoga dosljedno naglašavaju prvi slog, a sve samoglasnike izgovaraju kratko. Kompromisno se mogao označiti

barem naglašeni slog u natuknicama (masnim tiskom ili podcrtavanjem), a potpun naglasak navesti kod homografa, na primjer kod homografnoga glagolskog para *slagati*.

Sažeti gramatički pregledi u pravilu su velik izazov svakomu autoru, jer inače složen gramatički sustav treba na malom prostoru prikazati sustavno, a da sažetost pritom ne bude na uštrb točnosti. “Kratki pregled gramatike slovačkoga jezika” (str. 271.–310.) iscrpan je, dobro strukturiran i vrlo ekonomičan opis slovačke gramatike. Nažalost, imperativ sažetosti na nekim je mjestima rezultirao nepreciznim formulacijama koje mogu zbuniti korisnike, a neke formulacije jednostavno ne odgovaraju suvremenoj slovačkoj normi. U prikazu ćemo se osvrnuti upravo na ta mjesta ne bismo li razriješili potencijalne nedoumice korisnikā, ne želeći pritom osporiti nedvojbeno visoku kvalitetu ovoga leksikografskog djela, a sve u nadi da će dobronamjerne primjedbe iznjedrili još bolje drugo izdanje rječnika, na koje zasigurno nećemo dugo čekati.

Na početku opisa samoglasničkoga sustava tvrdi se: “Slovački jezik ima šest osnovnih samoglasnika koji se u govoru ostvaruju kao kratki i dugi te četiri dvoglasa (diftonga)” (str. 273.). Samoglasnički sustav od šest kratkih samoglasnika podrazumijeva izgovor fonema /ä/ kao otvorenog *e* [ɛ], međutim takav izgovor živi jedino u orto-

epskim priručnicima i gramatikama, a njegovo ostvarivanje, koje je danas prava rijetkost, poprimilo je izrazito dijalektalnu i sociolingvistički negativnu konotaciju. No, čak kad bismo i prihvatili glas i fonem *ä*, on nema dugu inačicu poput ostalih kratkih samoglasnika, jer alternira s *ia* (usp. *pät’ – piaty*), tako da slovački u svakom slučaju ima samo pet dugih samoglasnika. Među samoglasnicima trebali su se naći i slogotvorno *r*, *l*, kao i njihove duge inačice *ř*, *ĺ*, koje su uvrštene u odjeljak o suglasnicima.

U odjeljku o suglasnicima (str. 274.) glas [dz] približen je hrvatskom korisniku pomoću položajne inačice u nizu *zec bi pobjegao*, dok je za [h] rečeno da u hrvatskom nema ekvivalenta. Međutim, i tu se mogla navesti položajna inačica u nizu *kruh bi poskupio*. Iako je izgovor slovačkoga *ch* dobro opisan, ne bi bilo loše da je u fonološkoj reprezentaciji prikazan jednim grafemom (u slovačkoj tradiciji uobičajeno je /x/), jer grafem *ch* ne upućuje na izgovor kao grafemi *dz* i *dž*. To dolazi do izražaja u daljnjem tekstu, na primjer kod napomene o izgovoru skupine *sch* (str. 276.) koja može zbuniti korisnika. Napomena o suglasniku *g* (str. 274.) više odgovara češkomu jeziku jer je cijeli niz riječi koje sadržavaju *g* u slovačkom toliko udomaćen da se ne osjećaju kao tuđice (*gaštan*, *gniaviť*, *švavor*, *groš*, *golier*, *gazdiná*, *miazga*, *gunár* i druge).

Autorice su odabrale stariju i da-

nas regionalno, donekle i sociolingvistički uvjetovanu ortoepsku normu s dosljednim ostvarivanjem svakoga *l*. To im se ne može zamjeriti jer očito nisu htjele preuraniti prije očekivane i sada već sasvim izvjesne standardizacije, ali bi zbog praktičnoga karaktera priručnika bila dobrodošla barem napomena o ovome gorućem pitanju slovačke ortoepije.

Među primjerima u kojima se *d*, *t*, *n*, *l* u položaju ispred *i*, *e* izgovaraju tvrdo i u slovačkim riječima (str. 274.), pomalo je nespretno izabran primjer *hodení*, jer bi korisnik, dosljedno slijedeći prethodnu napomenu, i [d'] mogao pročitati tvrdo. Nespretna je i formulacija na istoj stranici prema kojoj "(...) u tuđicama se svi suglasnici, pa i d, t, n, l [*istaknuo S.H.*] ispred prednjih samoglasnika, u pravilu izgovaraju tvrdo", jer implicira da se i neki drugi suglasnici u slovačkom mogu umekšati.

Tvrdnja na 275. stranici da se *v* izgovara kao [ü] isred svih suglasnika osim *r*, *l* nije u skladu s važećom normom. Naime, suglasnik *v* ne ostvaruje se kao [ü] ispred svih sonanata, a ne samo likvida, ali se i u tim položajima može ostvariti kao poluvokal, iako je takav izgovor puno rjeđi. Na primjer *dávny* se može ostvariti kao [dávni] i [dáuñi], ali je prvi izgovorni oblik češći i prirodniji. Nadalje, u prefigiranim izvedenicama u kojima korijen počinje kombinacijom *v* + *šumnik* također se ne ostvaruje poluvokalni izgovor, na primjer riječ *dóvtip*

'domišljatost', koja se navodi u rječniku, izgovara se kao [dūoff'ip], a ne *[dūouř'ip], kako bi se moglo zaključiti na temelju danih uputa.

Na istoj je stranici i tvrdnja da se parovi piskavih suglasnika (preciznije: kombinacije piskavih i šuštavih suglasnika i obratno) ne izgovaraju stopljeno, što je jedno od važnih fonoloških obilježja slovačkoga jezika i nezaobilazna ortoepska uputa hrvatskomu korisniku. Međutim, trebalo bi je precizirati napomenom da se usprkos nestapanju provodi jednačenje po zvučnosti, pa se navedena riječ *mužský* zapravo izgovara [mušský].

Nije pretjerano jasna intencija tvrdnje na str. 275.–276.: "Izvorno se izgovaraju i riječi sa sufiksom *-úra*, npr. *cenžúra*, *kultúra*, te drugi internacionalizmi tradicionalnoga izgovora, npr. *Ázia*, *citát*, *sezóna*, *univerzita*, *romantizmus*, *gymnázium*, *disident*", a pogotovo nije jasno na koji se izvor i koju tradiciju odnosi. Citirani je naputak relevantan u konfrontaciji s češkim jezikom i po svojoj prilici aludira na dugogodišnje pravopisne rasprave u češkoj filologiji potaknute nepodudarnošću pisanja i izgovaranja *s/z* i duljine u posuđenicama iz grčkog, latinskog i francuskog (usp. češki *cenžura*, *kultura*, *Asie*, *sezona*, *univerzita*, *romantismus*, *gymnázium* uz starije i danas obilježeno *sezóna*, *univerzita*, *gymnasium*), te je nepotreban u priručniku namijenjenome hrvatskomu korisniku.

Primjeri na 276. str. koji potkrepljuju morfonološki karakter slovačkoga pravopisa nisu jednako relevantni jer bi se na primjer riječ *vínna* [vín: a] ‘vinska’ jednako pisala i u fonološkom pravopisu kakav je naš, budući da tvori minimalni par s *vína* [vína] ‘vina (genitiv jednine)’, dok riječ *mužský* dobro odražava karakter morfonološkoga pravopisa, a to je da se ne bilježe fonološke promjene na granicama morfema (u navedenome primjeru *ž* → *š*).

U gramatičkome pregledu dobilo bi se više mjesta da je opis u većoj mjeri usustavljen, jer se mnoge stvari više puta ponavljaju. Tako se na primjer čak na tri mjesta (na 273., 274. i 275. stranici) spominje da se *d*, *t*, *n*, *l* ne izgovaraju meko ispred *e* i *i* u posuđenicama. Autorice se doduše koriste terminom *tuđice* prema slovačkom terminu *cudzie slová*, ali smatramo da je primjereniji termin *posuđenice* (usp. i češki *přejatá slova*), no to načelno pitanje uvelike premašuje tematski okvir ovoga prikaza. Na 275. stranici naglašava se da se u posuđenicama (odn. tuđicama) *d*, *t*, *n*, *l* izgovaraju tvrdo ispred dugog *é*, što je redundantno budući da ionako ne postoji primjer u kojemu bi se ta četiri suglasnika umekšavala ispred *é*.

U gramatičkome pregledu oblikā posebna su poglavlja posvećena imenicama, zamjenicama, pridjevima, brojevima i glagolima, a na 310. stranici ukratko su opisane nepromjenji-

ve vrste riječi – prilozi, te prijedlozi, veznici, čestice i uzvici. Imenice su vrlo dobro opisane, ali možda bi više mjesta trebalo posvetiti distribuciji nastavaka u nominativu množine muškoga živog roda (*-i*, *-ia*, *-ovia*), za koje vrijede tek djelomično predvidljiva pravila.

Opis brojeva (str. 295.–297.) pravo je malo majstorstvo gramatičke ekonomičnosti, budući da su brojevi jedno od najtežih poglavlja slovačke gramatike uopće, kako svojim dosljednim, a opet ne uvijek pravilnim sklanjanjem, tako i za govornika hrvatskog ponekad neočekivanom rekcijom. Međutim, treba napomenuti da kongruentni oblik glavnih brojeva većih od 5 nije obavezan u muškom živom rodu, kako bi se moglo zaključiti po tvrdnji na 296. stranici: “Uz imenice koje označavaju osobe muškoga spola u nominativu množine stoje ‘osobni’ oblici tih brojeva: *piati chlapci*”, no ta bi se formulacija lako mogla precizirati zamjenom riječi “stoje” izrazom “mogu stajati”. Sklanjanje broja *sto*, koje se nudi kao mogućnost na istoj stranici, danas je krajnje arhaično jer se više ne mogu susresti konstrukcije tipa *súčet sa blíži ku stu* ‘zbroy se približava stotici’. Budući da redni brojevi po učestalosti slijede tik iza glavnih, bilo bi dobro da se jednostavno popišu jer nije sigurno hoće li korisnik na temelju naputka “Ostali se redni brojevi tvore od glavnih pomoću nastavaka

-y, -ý (-a, -á, -e, -é) uz produljenje kratkoga sloga osnove: *pät' – piaty, sedem – siedmy, osem – ôsmy*" (str. 297.) uspjeti generirati ispravne redne brojeve *deviaty* i *desiaty* od glavnih *devät'* i *desať*, a pogotovo *jedenásty* od *jedenást'* koji završava drugim slogom.

U poglavlju o glagolima u prikazu konjugacijskih obrazaca (str. 299.) iz deskriptivne gramatike slovačkoga jezika prenesen je kriterij tematskih sufikasa, koji hrvatskomu korisniku malo znači. Teško je očekivati da će korisnik shvatiti da se primjerice tematski sufiks prezentske osnove *i / Ø* [u tekstu je *i / Ø*] uz glagol *robiť* odnosi na oblike (*on*) *rob-i-Ø* i (*oni*) *rob-Ø-ia*.

Kao koristan naputak za sljedeće izdanje neće biti zgorega upozoriti i na to da su u gramatičkoj definiciji tvorbe zapovjednoga načina na 305. stranici nastavci omaškom izostavljeni, pa bi umjesto imperativnoga nastavka za 2. lice jednine (-Ø / -i) korisnik mogao posegnuti za prezentskim nastavkom -š, navedenim na 298. stranici.

Možemo zaključiti da je *Slovačko-hrvatski i hrvatsko-slovački praktični rječnik s gramatikom* Marije Kursar i Dubravke Sesar pravi mali leksikografski biser koji je hrvatska slovakistika dugo čekala. Nedosljednosti u gramatičkim informacijama o natuknicama, kao i nepreciznosti u gramatičkom pregledu najvećim su

dijelom rezultat ograničena prostora i ne umanjuju iznimnu vrijednost ovoga priručnika, štoviše otvaraju brojna načelna pitanja kojima autor prikaza očito nije odolio. Nadamo se da se iz iznesenoga nazire stav autora prikaza da su rječnik i gramatika dva različita jezična priručnika različite namjene i metodologije, koji bi trebali biti odvojeni (ali koncepcijski i strukturalno usko povezani!). S druge strane, nepostojanje iscrpnoga i sustavnoga opisa slovačkoga jezika na hrvatskom jeziku učinio bi rječnik bez ikakva gramatičkoga pregleda teško upotrebljivim te je barem za slovački jezik takav pregled neophodan. Nepostojanje iscrpnoga gramatičkog opisa slovačkoga jezika ide na dušu ponajprije autoru prikaza, tako da je ovaj rječnik ujedno i snažan impuls i poticaj da se takav priručnik napiše.

Siniša Habijanec